

Дело C-326/22

**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда****Дата на постъпване в Съда:**

13 май 2022 г.

Запитваща юрисдикция:Sąd Rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy w Warszawie
(Варшавски столичен районен съд, Полша)**Дата на акта за преюдициално запитване:**

18 март 2022 г.

Ищец:

Z. sp. z o.o.

Ответник:

A. S.A.

Предмет на производството пред запитващата юрисдикция

Искане ответникът (банка) да предаде договори за потребителски кредит, които според ищеца са необходими за евентуалното предявяване от негова страна на искове срещу ответника за връщане на нелихвени разходи по кредити.

Предмет и правно основание за отправяне на преюдициалното запитване

Тълкуване на член 16, параграф 1 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета (ОВ L 133, 2008 г., стр.66); член 267ДФЕС.

Преюдициален въпрос

Трябва ли, в контекста на принципа на ефективност на правото на Европейския съюз, член 16, параграф 1 от Директива 2008/48 да се разбира в смисъл, че потребител или търговец, на който потребителят е прехвърлил произтичащите от тази разпоредба от директивата свои права, може въз основа на същата разпоредба да поиска от кредитора да предостави екземпляр от договора (и от правилниците, които са част от този договор) и информация за погасяването на кредита, които са необходими, за да се провери дали средствата, изплатени на потребителя като връщане на пропорционалната част от общите разходи по кредита във връзка с неговото предсрочно погасяване, са изчислени правилно и които се оказват необходими, за да се предяви иск за евентуалното връщане на посочените по-горе суми?

Посочени разпоредби от правото на Съюза и практика на Съда на ЕС

Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета — член 16, параграф 1.

Решение на Съда на ЕС от 19 юни 1990 г., *Factortame* и др., C-213/89, EU:C:1990:257.

Посочени разпоредби от националното право

- 1) Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Закон от 12 май 2011 г. за потребителския кредит, Dz. U., 2022 г., позиция 246), наричан по-нататък „Законът за потребителския кредит“ — член 49, параграфи 1 и 2.
- 2) Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Закон от 17 ноември 1964 г. — Граждански процесуален кодекс, Dz.U., 2021 г., позиция 1805), наричан по-нататък „ГПК“ — член 19, параграф 1, член 98, параграф 1, член 130, параграфи 1 и 2, член 130^{1a}, параграфи 1—3, член 187, параграф 1, точка 1, член 248.
- 3) Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Закон от 23 април 1964 г. — Граждански кодекс, Dz.U., 2020 г., позиция 1740) — член 123, параграф 1, точка 1.

Кратко представяне на фактите и производството

- 1 Ответникът (банка) сключва договори за потребителски кредит с няколко праводатели на ищеца (потребители).

- 2 Кредитите, взети от отделните потребители, са погасени предсрочно.
- 3 С договори за цесия потребители, които са сключили с ответника отделни договори за потребителски кредит, прехвърлят ефективно на ищеца правото си да искат връщане на суми въз основа на член 49, параграфи 1 и 2 във връзка с член 5, точка 6, букви а) и б) от Закона за потребителския кредит (връщане на нелихвени разходи по кредит) от ответника.
- 4 Ищецът, който придобива тези права, иска от ответника да предаде посочените договори за потребителски кредит, заедно с правилниците, действащи по отношение на всеки от тези договори, съпътстващите договори, включително застрахователните договори и общите условия по тях, както и определена информация, тъй като въпросните потребители не разполагат с екземпляри от договорите (поради загубването им).
- 5 Ищецът освен това иска ответника да бъде задължен да извърши определени действия, а именно да предаде определена информация, свързана със сключения договор за кредит.

Основни доводи на страните в производството пред запитващата юрисдикция

- 6 Безспорно е, че ответникът и праводателите на ищеца са били обвързани с договори за потребителски кредит.
- 7 Ответникът отхвърля исканията на ищеца и посочва, че няма правни основания за предаването на ищеца (както и на праводателите му) на исканите документи, съставляващи договори, дори ако потребителите — както в случая — са освободили ответника от задължението за пазене на банкова тайна и са оправомощили ищеца да поиска предаването на договорите за кредит, обвързващи ответника с отделните потребители.

Кратко представяне на мотивите за преюдициалното запитване

- 8 Запитващата юрисдикция счита, че е възникнал проблем, налагащ тълкуване на правото на Съюза, а именно на член 16 от Директива 2008/48 във връзка с принципа на ефективност на правото на Съюза. Безспорно е, че както законодателят на Съюза, така и националният законодател, стремейки се към по-силна защита на потребителя, са предвидили за него възможност да си върне част от разходите, направени във връзка със сключения договор за кредит, при предсрочното му погасяване. От разпоредбите на националното право обаче следва, че самото съществуване на такова право трябва да се докаже от ищеца (потребителя), което не може да се направи без на съда да се представят доказателства под формата на договор.

- 9 Изглежда, че без договора и информацията относно начина на погасяване на кредита е невъзможно потребителят да прецени: първо, дали нелихвените разходи по кредита, подлежащи на връщане, са изчислени правилно от кредитора, и второ, дали е икономически рентабилно да се предяви иск. Това поражда сериозни съмнения в ефективността на признатото на потребителя право на връщане на пропорционална част от нелихвените разходи по потребителския кредит, когато потребителят изобщо не може да провери дали и в какъв размер му се дължи връщане на нелихвени разходи по кредита.
- 10 Запитващата юрисдикция е наясно, че потребителят не е длъжен да съхранява екземпляр от договора. Обикновено потребителят няма техническа възможност постоянно да си осигурява екземпляр от сключваните договори, като се има предвид, че страните по договорите, за които се отнася разпоредбата на член 49 от Закона за потребителския кредит, обикновено са лица с ниски доходи, които вземат множество краткосрочни заеми, отговарящи на определението за потребителски кредит. При това положение е възможно потребителите да изгубят предадените им екземпляри от договорите и към момента на предсрочното погасяване на потребителския кредит много от тях да нямат екземпляр от договора, което прави невъзможно ефективно да проверят претенциите, които могат да предявят срещу кредитора въз основа на член 49 от Закона за потребителския кредит.
- 11 Честа практика е погасяването на предходния кредит с поемане на ново задължение. Тогава не се стига до превод на средства по сметка на потребителя, поради което той няма точна информация кога е погасено задължението.
- 12 Положението на потребителя не се подобрява с възможността той да се обърне към частни структури, предлагащи информация за статуса на задължения. Това е свързано с допълнителни такси, които могат да се окажат препятствие за предявяването на иска му въз основа на правото на Съюза. Такава информация освен това не е пълна и не включва непременно информация за всички поети задължения.
- 13 Въз основа на националните процесуални разпоредби съдът действително може да задължи определено лице да представи определени документи (член 248 от ГПК), но такова задължаване не може да служи за прецизиране на иска и би било приложимо едва след надлежното подаване на исковата молба.
- 14 Същевременно, условие за завеждане на делото е точното определяне на искането (член 187, параграф 1, точка 1 от ГПК), а това не е възможно без потребителят или неговият правопримемник да разполага с договора за кредит и информация за датата, на която е погасено задължението. В такова положение председателят на състава ще трябва да поиска да се допълнят

формалните пропуски в исковата молба (член 130, параграф 1 от ГПК) и в резултат, поради невъзможността те да бъдат отстранени, може да се стигне до връщане на исковата молба, което ще означава, че тя няма да породи никакви последици, които законът свързва с подаването ѝ (член 130, параграф 2 от ГПК).

- 15 Потребителят, представляван от професионален пълномощник, ще се окаже също изложен на опасността искът да му бъде върнат без да се изисква поправянето му (член 130^{1a} ГПК), като евентуално може му се позволи да поправи исковата молба в едноседмичен срок, считано от деня на връщане на разпореждането за връщане (член 130^{1a}, параграф 3 ГПК).
- 16 Ако обаче потребителят формулира своята претенция произволно, при претендиране на сума, която надхвърля действително дължащата му се, той рискува да загуби делото и да понесе разноските по него. В полската съдебна практика се е утвърдило виждането, че ищецът, който оттегля иска или чийто иск е бил отхвърлен, губи делото, освен когато ответникът е платил в хода на производството.
- 17 В националната съдебна практика действително се приема, че ищецът може да докаже, че предявяването на иска е било необходимо за отстояването на правата му и тогава няма да трябва да поема посочените разноски. Хипотеза като разглежданата в настоящото производство обаче не е обхваната от утвърдената съдебна практика, поради което е възможно част от съдилищата в такава хипотеза да приеме, че поради загубата на договора потребителят сам е виновен за невъзможността да се определи размерът на претенцията и съответно трябва да понесе разноските за производството. Невъзлагането на разноските на предявилото иска лице, което впоследствие оттегля иска частично, е изключение от принципа на отговорност на страните за изхода от процеса (член 98, параграф 1 от ГПК). Това изключение подлежи на стриктно тълкуване, което създава у потребителя значителна несигурност, що се отнася до предявяването на иска.
- 18 Ако потребителят предяви иск за по-малка сума от онази, която му се дължи, може да се окаже, че искът за останалата част от дължимата сума е погасен по давност. В утвърдената национална съдебна практика се приема, че според разпоредбата на член 123 от Гражданския кодекс — където се посочва кога се стига до прекъсване на давността — по принцип предявяването на иска прекъсва давността, на само за тази част от искането, която е посочена в исковата молба.
- 19 Изключение от това правило има само за претенциите, които не могат да бъдат определени към момента на предявяване на иска, тъй като зависят от оценката на определено имущество, която се извършва от съда в конкретен момент. Това не е така в разглеждания случай.

- 20 Липсата на договор също така не позволява на потребителя да прецени дали изобщо му е изгодно да предявява претенциите си, нито пък да провери дали правилно са уредени сметките по кредита му след предсрочното погасяване. Потребителят е по-слабата страна по договора и за разлика от търговците не разполага с инструменти, които да му позволяват да съхранява непокътнат всеки важен за него документ. Загубата на екземпляр от договора, получен към момента на неговото сключване, означава, че потребителят реално е лишен от възможността да предяви своите претенции въз основа на член 49, параграфи 1 и 2 от Закона за потребителския кредит (тоест претенциите, почиващи непосредствено на член 16 от Директива 2008/48) и от възможността да се обсъди основателността на предявяването на тези претенции.
- 21 Съгласно установената практика на Съда на ЕС националните съдилища са длъжни да осигурят ефективността на правото на Съюза. Това изискване също така означава, че когато е необходимо съдилищата са оправомощени да прилагат мерки, които не са предвидени в нормите на националното право (решение на Съда на ЕС от 19 юни 1990 г., *Factortame* и др., C-213/89, EU:C:1990:257). Запитващата юрисдикция се пита дали, предвид принципа на ефективност на правото на Съюза, от член 16 от Директива 2008/48 произтича право да се искат документи — като например договор за потребителски кредит, задължението по който е погасено предсрочно, и информация за датата и размера на погасяването на кредита — ако получаването им е необходимо за преценката на основателността на предявяването на иск и за неговото ефективно предявяване, без да се стига до излагане на риск от възстановяване на разносните по делото на противната страна или до погасяване по давност на част от претенцията.
- 22 Ако потребителят не разполага с такъв иск, предявяването от негова страна на правата, произтичащи от член 16 от Директива 2008/48, би било значително затруднено. Предявяването на претенцията съответно би било свързано със значителен риск, което може да обезкуражи потребителя да предяви въпросния иск.
- 23 Самата липса на договор също така лишава потребителя от правото да прецени дали предприемането на действия по съдебен ред изобщо е необходимо и изгодно. Потребителят или субектът, предявяващ неговите права (вследствие на договор за цесия), няма никаква възможност еднозначно да определи своето положение, което също така може да го обезсърчи да предяви иска срещу кредитора. Всички тези обстоятелства означават, че посочените по-горе субекти, от една страна, не могат да определят правата си спрямо кредитора, а, от друга страна, упражняването на тези права — ако въпреки липсата на еднозначна преценка на основателността на техните претенции, те решат да предявят искове — е значително затруднено (предвид сериозните рискове за ищеца от предявяването на иск).